

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

Ὁ μὲν ἔστι περὶ τοῦ ἄν. θεοῦ καὶ ἀθανάτου·
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οὐκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

νά τιμᾶ καὶ ν' ἀνταμείβῃ προσηκόντως. Δὲν εἶναι δίκαιον ἐν μὲν ἄλλοις
τισὶ κλάδοις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ν' ἀνταμείδωνται ἀδρῶς οἱ λειτουρ-
γοὶ τοῦ κράτους πολλάκις δι' ὑπηρεσίαν ὅλως ἄπονον, οἱ δὲ τῆς παιδείας
σκαπανεῖς καὶ ἀγωνισταὶ νὰ φέρωσι βάρος δυσβάστακτον ἀντὶ μισθοῦ
εὐτελοῦς καὶ βιοτῆς ἀφανοῦς.

Ἡ τῶν ἐθνῶν δύναμις βαίνει κατ' εὐθὺν λόγον τῆς τοῦ λαοῦ ἐκπαι-
δεύσεως. Τεθείσθω οὖν ὡς ἀρχὴ ὅτι—*Μάθησις ἐστὶ δύναμις.*

Τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἰστάμενον ἀπέναντι δύο ἡπείρων, τῆς Ἀφρι-
κῆς δηλονότι καὶ τῆς Ἀσίας, εὐρύτατον ἔχει ἐνώπιον αὐτοῦ στάδιον εὐη-
μερίας, διότι ἐνισχυόμενον διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν
τούτοις ἀχωρίστων ὀπαδῶν βιομηχανίας, ἐμπορίου καὶ πλοῦτου, ταχέως
θέλει προσελκύσει εἰς ἑαυτὸ ὡς διὰ μαγνήτου πληθυσμὸν μέγαν ἐξ ὁμο-
φύλων τε καὶ ξένων ἵνα διὰ τῆς θαυματουργοῦ ἑλληνικῆς χοάνης, συγ-
χωνεύσῃ πάντας τοὺς γείτονας λαοὺς εἰς ἓν μέγα καὶ περίβλεπτον ἔθνος,
τί δὲ τὸ κωλύον ἡμᾶς τοῦ ν' ἀποβλέπωμεν εἰς ἀνάκτησιν ὅλου τοῦ προ-
γονικοῦ ἡμῶν μεγαλείου καὶ τῆς προγονικῆς δόξης;

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Σ Ο Φ Ι Σ Τ Α Ι.

ΥΠΟ ΣΤ. ΛΕΑΕΚΟΥ

καθηγητοῦ.

(Συνέχ. ἴδε τεύχ. Ζ' καὶ Η' σελ. 249).

Θεοί.—"Ὅπως τὸ δίκαιον τῶν πόλεων εἶναι θετὸν καὶ διάφορον, οὕτω
καὶ οἱ θεοὶ εἶναι θετοὶ καὶ διάφοροι παρὰ διαφόροις λαοῖς. Ἐὰν μηδε-
μία γνῶσις εἶναι δυνατὴ, πολλῶ ἀδυνατωτέρα εἶναι ἢ γνῶσις περὶ ἀφα-
νῶν αἰτίων τοῦ κόσμου. Ὁ Πρωταγόρας, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἔλεγεν ὅτι
« περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναί οὐθ' ὡς εἰσίν, οὐθ' ὡς οὐκ εἰσίν, πολ-
λὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναί ἢ τε ἀδηλώτοις καὶ βραχὺς ὦν ὁ βίος τοῦ
ἀνθρώπου.» Ὁ Κριτίας λέγει ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔζων κατ' ἀρχὰς ὡς θηρία

ἔνευ νόμων καὶ τάξεως, ἔπειτα ἔθεντο νόμους πρὸς τιμωρίαν τῶν φανερώως ἀδικούντων· ἐπενόησαν δὲ καὶ τοὺς θεοὺς ὡς παντοδυνάμους καὶ τὸ πᾶν ἐποπτεύοντας πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀφανῶς ἀδικούντων. Θεοὶ δὲ δὲν ὑπάρχουσι· διότι ἂν ὑπῆρχον φύσει, πάντες οἱ λαοὶ θὰ εἶχον τοὺς αὐτοὺς θεοὺς. Ἡ διαφορὰ λοιπὸν τῶν θεῶν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι πλάσμα τοῦ ἀνθρώπου.

Ρητορικὴ.—Αὕτη ἔχει τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὴν ἠθικὴν, οἷαν ἡ ἐριστικὴ πρὸς τὴν θεωρίαν περὶ γνώσεως ὅπως ὁ ἀρνούμενος τὸ καθ' ὑπόστασιν (ἀντικειμενικόν) εἰδέναι, δέχεται μόνον τὸ κατ' ἐπίφασιν (φαινόμενον) εἰδέναι, οὕτω καὶ ὁ ἀρνούμενος τὸ καθ' ὑπόστασιν δίκαιον, μόνον τὸ κατ' ἐπίφασιν δίκαιον δέχεται, καὶ ἡ τέχνη τοῦ νὰ καθιστᾷ τὸ καθ' ὑπόστασιν εἰδέναι καὶ δίκαιον κατ' ἐπίφασιν εἰδέναι καὶ δίκαιον εἶναι ἡ ῥητορικὴ, ἧς ἡ δύναμις ἦτο μεγάλη, μάλιστα δὲ ἐν τῇ πολιτικῇ· «ἡγοῦμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ἀνδρὶ παιδείας μέγιστον μέρος εἶναι περὶ ἐπῶν δεῖνόν εἶναι.» Πολλοὶ τῶν σοφιστῶν εἶχον ὡς κύριον ἐπάγγελμα τὴν ῥητορικὴν, ἣν ἀντὶ χρημάτων ἐδίδασκον, μάλιστα δὲ ὁ Γοργίας, ὅστις θέλει νὰ λέγεται διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς, ἧτις εἶναι πειθοῦς δημιουργός. Ὁ Πρωταγόρας ἐποίει τὸν ἡττω κρείττω λόγον. Ὁ Γοργίας πρῶτος ἐχρησάτο τῆς λέξεως σχηματισμοῖς περισσοτέροις καὶ τῇ φιλοτεχνίᾳ διαφέρουσιν, ἀντιθέτοις καὶ ἰσοκώλοις καὶ παρίσοις καὶ ὁμοιοτελεύτοις καὶ τισιν ἑτέροις τοιούτοις, αἱ τότε μὲν διὰ τὸ ξένον τῆς κατασκευῆς ἀποδοχῆς ἠξιοῦτο, νῦν δὲ περιεργίαν ἔχει δοκεῖ καὶ φαίνεται καταγέλαστον πλεονάκις καὶ κατακόρως τιθέμενον· «τά τε αὖ σμικρὰ μεγάλα καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ φαίνεσθαι ποιούσιν διὰ ῥώμην λόγου, καινὰ τε ἀρχαίως τά τ' ἐναντία καινῶς». Ὁ Πρωταγόρας, ὅστις διήρει τὰ μέρη τοῦ λόγου εἰς θήλεα, ἄρρενα καὶ σκεύη, τὰς δὲ προτάσεις εἰς εὐχολήν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν καὶ ἐντολήν, καὶ ὁ γνωστὸς τοῖς συνωνύμοις Πρόδικος ἠσχολήθησαν περὶ γλωσσικὰς ἐρεύνας, ἄλλοι δὲ περὶ ἐρμηνείαν ποιητῶν.

Ὁ Ἰππίας ὁ πολυῖστωρ ἐκτὸς τῆς περὶ τὰ ἀστρονομικὰ καὶ μαθηματικὰ καὶ ἱστορικὰ μελέτης συνέγραψε καὶ περὶ γραμμάτων δυνάμεως καὶ συλλαβῆς καὶ ῥυθμῶν καὶ ἀρμονιῶν. Οἱ σοφισταὶ λοιπὸν ἀντὶ νὰ ζητῶσι τὸ ἐν τοῖς οὔσιν ἀληθές, ἐφρόντιζον περὶ τοῦ εἶδους τοῦ λόγου, ὅστις εἶναι μὲν κενὸς περιεχομένου, εἶναι ὁμῶς εἰκὼν καλλιτελείας· ὥστε οἱ σοφισταὶ ὡς κύριον σκοπὸν ἔθεντο τὸν λόγον, τὸ δὲ ἀντικείμενον, περὶ οὗ ἐγραμματούοντο, ὡς μέσον τοῦ λόγου.

Λέξις.—Ἄν συγκρίνωμεν τοὺς λόγους τῶν σοφιστῶν πρὸς ἀλλήλους, βλέπομεν ὅτι οἱ μὲν λόγοι τοῦ Πρωταγόρα ῥέουσι, δὲν εἶναι ἐπιτετηθευ-

μένοι, εἶναι σαφεῖς, ποιητικοῖς ἄνθεσι διπνθισμένοι, καὶ εἰκόνες σεμναί, ὁ δὲ Πρόδικος ἐκλέγει τὸ λεκτικόν, ζητεῖ λεπτάς διακρίσεις τῶν λέξεων, ὁ δὲ Ἴππίας μεταχειρίζεται κόμπον λέξεων, πυκνάς μεταφοράς, ζητεῖ διὰ τῆς ποικιλίας τοῦ περιεχομένου νὰ θέλγη τοὺς ἀκροατάς, ὁ δὲ Γοργίας ὑπερέχει πάντας κατὰ τὸ ὕφος τοῦ λόγου· τὸ εὐτράπελον, τὸ πνευματώδες, τὸ παίγνιον τῶν λέξεων καὶ νοημάτων, τὸ ἀστεῖον, τὸ σπουδαῖον, τὸ σοβαρόν, ἡ θέλξις, ὁ ρυθμός, τὸ ἐμφαντικόν, ἡ ποίησις, αἱ ἀσυνήθεις εἰκόνες καὶ ἐκφράσεις, αἱ τολμηρόταται μεταφοραὶ ὁ κόμπος τῶν λέξεων καὶ τὰ συνώνυμα εἶναι οἱ κύριοι χαρακτῆρες τῆς λέξεως τοῦ Γοργίου· ὅτι δὲ ὁ Γοργίας ἦτο δεινὸς περὶ τὴν λέξιν, μαρτυρεῖ τοῦ Ἀγάθωνος ὁ λόγος ὁ κατὰ μίμησιν τοῦ Γοργίου πεποιημένος ἐν τῷ συμπασίῳ τοῦ Πλάτωνος· ἔχει δὲ οὕτω « Ὁ ἔρωσ ἡμᾶς ἀλλοτριότητος μὲν κενοὶ, οἰκειότητος δὲ πληροὶ, τὰς τοιάσδε ξυνόδους μετ' ἀλλήλων πάσας τιθεὶς ξυνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσίαις γιγνόμενος ἡγεμῶν· πραότητα μὲν πορίζων, ἀγριότητα δὲ ἐξορίζων· φιλόδωρος εὐμενείας, ἄδωρος δυσμενείας· ἴλεως ἀγαθοῖς, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαθὸς θεοῖς· ζηλωτὸς ἀμοίροις, κτητὸς εὐμοίροις· τρυφῆς, ἀβρότητος, χλιδῆς, χαρίτων, ἡμέρου, πόθου πατῆρ' ἐπιμελῆς ἀγαθῶν, ἀμελῆς κακῶν· ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν πόθῳ, ἐν λόγῳ, κυβερνήτης, ἐπιβάτης, παραστάτης τε καὶ σωτῆρ ἄριστος, ξυμπάντων τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων κόσμοις, ἡγεμῶν κάλλιστος καὶ ἄριστος, ᾧ δεῖ ἔπεσθαι πάντα ἄνδρα ἐφυμνοῦντα καλῶς καλῆς ᾠδῆς μετέχοντα, ἣν ἄδει θέλγων πάντων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων νόημα. »

Ἡ ἀξία καὶ ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς σοφιστικῆς. — Οἱ σοφισταί, λέγει ὁ Γρότε δὲν ἦσαν σχολή, ἀλλὰ τάξις, ἧς τὰ μέλη διαφορωτάτας γνώμας καὶ χαρακτῆρας ἀντιπροσωπεύουσιν. Ἐὰν δέ τις ἐπὶ τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων ἠρώτα Ἀθηναῖόν τινα περὶ τῶν ἐπιφανέστερων σοφιστῶν, ἤθελεν ἀκούσει ὅτι ὁ ἐπιφανέστατος πάντων τῶν σοφιστῶν ἦτον ὁ Σωκράτης.

Πῶς δὲ πρέπει νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἱστορικῆς σημασίας τῶν σοφιστῶν; οἱ σοφισταί δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς πλάνη, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον φυσικὸν προϊόν τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως, οὐδὲ αἱ δόξαι τούτων ὡς ἀσήμαντόν τι νὰ νομίζωνται. Ἐὰν δὲ οἱ σοφισταί δὲν εἶχον σημασίαν ἐν τοῖς χρόνοις καθ' οὓς ἔζων, δὲν θὰ ἐθαυμάζοντο, οὐδὲ οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἀνδρῶν θὰ ἐζήτουν νὰ διαλέγωνται μετ' αὐτῶν, ὁ Περικλῆς, ὁ Σωκράτης, ὁ Φειδίας, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Εὐριπίδης κλπ.

Ἐκ τούτων εἶναι δίκαιον νὰ συμπεράνη τις ὅτι οἱ σοφισταί ἦσαν γένος

τι σχετικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦσαν λάμψεις νέου κόσμου ἰδεῶν, ἦσαν οἱ ἐγκυκλοπαιδισταὶ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀντιδοξοῦντες πρὸς τὸν Σωκράτην, Πλάτωνα, Ἀναξαγόραν κλπ. ἡ ὑποκειμενικότης αὐτῶν εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς αἰσθητικότητος, αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι εἶναι κινδυνώδεις, τὸ δυνατὸν τοῦ εἰδέναι ἀρνοῦνται, ἀνθ' οὗ οὐδὲν τίθενται, ὅπερ εἶναι τὸ κύριον σφάλμα αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ σοφιστικὴ εἶναι ἀρνητικὴ. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι οἱ σοφισταὶ δὲν ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν συγχρόνων. Ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ἀνοίγονται νέοι κόσμοι ἐλευθερίας καὶ μορφώσεως. Ἐὰν δὲ ἀποβλέψῃ τις πρὸς τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν τῶν νεωτέρων χρόνων, πείθεται ὅτι αὕτη εἶναι ἡ αἰτία νὰ ὑπάρξωσι Κάντιοι καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς, οὕτω καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς σοφιστικῆς εἶναι ἡ αἰτία τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἄνευ αὐτῆς θὰ ἦτο ἀδύνατος· δὲν εἶναι δὲ ἡ σοφιστικὴ οὔτε σχολὴ οὔτε σύστημα φιλοσοφικόν. Μέτρον λοιπὸν πάντων χρημάτων ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος κατὰ τοὺς σοφιστάς· ταύτην ὅμως τὴν ὑπόληψιν τῶν σοφιστῶν πολεμεῖ ὁ Σωκράτης ὡς ἐξῆς· Τὸ νοεῖν δὲν ὑπάρχει μόνον εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὰ λογικὰ ὄντα· πᾶς ἄνθρωπος ἔχει συνείδησιν, ὅτι πᾶν ὅ,τι νομίζει ὡς δίκαιον, ὡς καθήκον, ὡς καλὸν ἢ κακόν, τοῦτο νομίζεται ὡς τοιοῦτον οὐ μόνον ὑπ' αὐτοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων. Τὸ νοεῖν λοιπὸν ἀνθρώπου τινὸς ἔχει γενικὸν χαρακτῆρα, ἐν ἄλλαις λέξεσι ἔχει τὸ καθ' ὑπόστασιν (τὴν ἀντικειμενικότητα)· ὥστε τὸ ἀληθές, τὸ δίκαιον, τὸ κακὸν δὲν ἐξαρτᾶται ὑπὸ τῆς αὐθαίρεσις ἐνὸς ὑποκειμένου. Οὕτω λοιπὸν ἡ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους εἶναι ἡ θετικὴ συμπλήρωσις τῆς ἀρνητικῆς τῶν σοφιστῶν. Εἶναι μὲν λοιπὸν μέτρον πάντων χρημάτων ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχὶ ὁ καθ' ἕκαστον ἀλλ' ὁ καθόλου.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΥΠΟ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΡΩΣΗ Δ. Φ.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπραγματεύθη ὁ ἀοίδιμος Κυπριανὸς ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ « τὰ ἀπόρρητα τοῦ Ἰσοκράτους ἢ περὶ λόγων ἐσχηματισμέ-